

DOI:10.33617/2522-9680-2019-1-31
УДК 615.015.32

ДОКАЗОВА БАЗА КЛАСИЧНОЇ ГОМЕОПАТІЇ: ДЖЕРЕЛА, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

- Л. П. Гуцол, к. мед. н., доц., голова правл.
К. М. Гуцол, виконав. дирек.
І. П. Цимбал, секр., провіз.

- *Гомеопатична асоціація «ГОМЕОАСТРА», м. Вінниця*

Вступ

Сьогодні, коли, за свідченням провідних вітчизняних фахівців у галузі терапії, «у світі ... зросла кількість лікарських ускладнень, медикамент став нерідко небезпечнішим від хвороби, з приводу якої він призначається» [1], висока ефективність, відсутність алергічних, токсичних та інших побічних дій, оригінальний цілісний підхід до проблем пацієнта забезпечують класичній гомеопатії вагоме місце у системі сучасної медичної допомоги. Водночас вимогою часу є забезпечення доказової бази науки гомеопатії, яку вже понад двох століть практикують лікарі багатьох країн світу [2, 3, 4].

Метою дослідження було комплексне вивчення, на основі системного підходу і аналізу, даних зарубіжної та вітчизняної літератури з питань доказової бази класичної гомеопатії як одного з методів альтернативної (додавної, комплементарної) медицини.

Матеріали та методи дослідження

Матеріалами дослідження були стратегічні міжнародні документи, що стосуються розвитку гомеопатії та взагалі методів альтернативної медицини. Під час дослідження використано системний підхід, контент-аналіз.

Результати досліджень та їх обговорення

Над організаційними питаннями інтеграції гомеопатії в системі надання медико-санітарної допомоги (МСД) сьогодні активно працюють Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO) та Європейський комітет з гомеопатії (ECH) [14, 15]. Координує практичну і наукову роботу в галузі гомеопатії Міжнародна медична гомеопатична ліга (LMNI), членами якої є лікарі-гомеопати 64 країн світу [16]. Аналіз низки документів, опублікованих цими організаціями, дає можливість окреслити міжнародні стратегії щодо ролі, місця та перспектив розвитку застосування методу гомеопатії в сучасних системах надання МСД, а також отримати дані щодо наявної доказової бази класичної гомеопатії.

Одним із проаналізованих нами документів стала «WHO traditional medicine strategy: 2014-2023». При розробці цієї стратегії була використана інформація з доповідей представників 129 країн та з інших джерел.

У «WHO traditional medicine strategy: 2014-2023» під-

креслено, що народна і додаткова медицина (НіДМ) в усьому світі є або основним сектором, який надає МСД, або відіграє роль доповнення. НіДМ – важлива і часто недооцінена частина МСД. Цей напрям медицини здавна існує у кожній країні і попит на її послуги зростає. НіДМ, якість, безпечність, економічність та ефективність якої підтвержені на практиці впродовж століть, сприяє забезпеченню доступу всіх людей до МД. НіДМ має довгу історію застосування у галузі підтримки здоров'я, а також профілактики і лікування захворювань, особливо хронічних [15].

Зараз багато країн усвідомлюють необхідність впровадження глобальної стратегії розвитку належної інтеграції, регулювання і управління НіДМ, адже приходять до розуміння того позитивного внеску, який робить цей напрям у зміцненні здоров'я і підвищенні благополуччя людей, а також у доданні системам ОЗ більш комплексного характеру. Увагу урядів і споживачів привертають не тільки використовувані у НіДМ лікарські засоби рослинного походження, а також й інші аспекти практики НіДМ і можливість їх інтеграції в систему надання МСД [15].

Відповідно до оновленої стратегії ВООЗ має на меті підтримати зусилля держав-членів щодо використання потенціалу НіДМ у зміцненні здоров'я, підвищення благополуччя та у розвиток МСД, орієнтованої на людину, а також сприяти ефективному і безпечному застосуванню НіДМ шляхом регулювання (встановлення норм і правил) продукції і діяльності практиків, інтеграції НіДМ у системи ОЗ у світовому масштабі. Цю мету буде досягнуто шляхом реалізації таких стратегічних завдань: 1) створення бази знань і формулювання національної політики; 2) підвищення безпеки, якості та ефективності НіДМ за допомогою регулювання; 3) сприяння загальному охопленню населення послугами системи ОЗ шляхом інтеграції послуг НіДМ у національні системи ОЗ [15].

ВООЗ заохочує стратегічні наукові розробки в галузі НіДМ шляхом підтримки клінічних досліджень з проблем безпеки та ефективності НіДМ. У «WHO traditional medicine strategy: 2014-2023» вказано, що сьогодні НіДМ активно розвивається, а сфера її застосування розширюється. Водночас зростає економічне значення НіДМ: в умовах, коли в сучасному світі переважають фінансові

обмеження, використання НіДМ для зміцнення здоров'я, медичної самопомоги і профілактики захворювань може реально знизити витрати на МД, що доведено рядом наукових досліджень, проведених у різних країнах світу.

З метою вдосконалення безпечних видів кваліфікованої практики НіДМ держави-члени розробили норми і правила, що стосуються якості та кількості послуг НіДМ, а також сертифікації та навчання практиків НіДМ. Значного успіху досягнуто у багатьох напрямках організації застосування методів НіДМ. Наприклад, число держав-членів, які ввели в університетах методи НіДМ в навчальні програми для студентів фармацевтичних та медичних спеціальностей, включаючи ступені бакалавра, магістра та доктора, за проміжними даними Другого глобального огляду ВООЗ по НіДМ, станом на 11 червня 2012 р., зросла майже з нуля до 39, що становить 30 % обстежених країн. Для підтримки зусиль держав-членів щодо підвищення якості підготовки фахівців у галузі НіДМ ВООЗ опублікувала серію посібників та оціночних критеріїв [15].

За даними проміжного звіту Другого глобального огляду ВООЗ (2012 р.); результатами Першого глобального огляду ВООЗ (2005 р.); інформації центрів ВООЗ, які співпрацюють по проблемах НіДМ, у країнах світу також відзначено прогрес у створенні національних НДІ, які проводять дослідження у галузі НіДМ [15].

За даними ВООЗ, протягом останнього десятиліття у світі відзначено стійкий значний попит на послуги НіДМ, що також обумовлює важливість інтеграції НіДМ у систему загального охоплення населення МСД. Широко використовуються такі види додаткової медицини (ДМ) як антропософська медицина, хіропрактика, гомеопатія, натуропатія та остеопатія [15].

Значущим стимулом для застосування НіДМ є значне збільшення, за прогнозами, тягаря хронічних захворювань: в усьому світі сьогодні системи ОЗ стикаються зі збільшенням частоти хронічних захворювань і зростанням витрат на медичну допомогу (МД).

Питання необхідності інтеграції було поставлено Генеральним директором ВООЗ доктором Маргарет Чен, яка заявила: «Дві системи – НіДМ і західна медицина – не обов'язково повинні приходити в зіткнення. У контексті ПМСД вони можуть гармонійно і благотворно поєднуватися, дозволяючи використовувати найкращі елементи і компенсувати певні слабкі сторони кожної системи. Це не станеться само собою. Необхідно свідомо приймати рішення щодо політики. Однак це може бути успішно зроблено» [15].

У 2010 р. опубліковано ще один стратегічний документ ВООЗ – «Питання безпеки у приготуванні гомеопатичних лікарських засобів» [5], який розглядає питання контролю якості та регулювання гомеопатичних лікарських засобів (Гом ЛЗ) у світі. У роботі над цим документом взяли участь близько 400 експертів і організацій. Підкреслено, що сьогодні гомеопатія часто застосовується. Ринок Гом ЛЗ охоплює

весь світ. Австралія, наприклад, у 2008 р. витратила 7,3 мільйони доларів США на Гом ЛЗ, Франція – понад 408 млн., Німеччина – 346 млн., а Великобританія – понад 62 млн. доларів США. Також зазначено, що сьогодні, коли виробництво і розповсюдження Гом ЛЗ стало глобальним явищем, а сировина для їхнього виробництва надходить з різних країн, надзвичайно актуальним є посилення контролю за якістю цих ліків [5].

Сьогодні у світі активно проводяться наукові дослідження в рамках доказової медицини, які направлені на вивчення шляхів реалізації лікувального ефекту гомеопатичної терапії, а також її ефективності, безпечності та економічної переваги. Результати цих досліджень висвітлюються на багатьох наукових форумах та регулярно відображаються, зокрема, в журналі *Homeopathy* (The Journal of the Faculty of Homeopathy, Великобританія), інших наукових виданнях та Інтернет-ресурсах [6, 17, 18, 19, 21].

Вивчення дієвості методу гомеопатії проводять шляхом дослідження фізико-хімічних та фармако-динамічних особливостей дії Гом ЛЗ [7, 8, 9, 20] на різних експериментальних моделях – на молекулярному [8, 9, 22], клітинному [7, 22, 23] та організмовому рівнях [24].

Вагомий внесок у створення доказової бази методу гомеопатії зроблено вченими різних країн світу і на рівні клінічних досліджень, виконаних у відповідності до вимог сучасних наукових стандартів [17, 18, 19, 21, 25]. Так, у розробці ЕЧН та ЛМНІ «Scientific Framework of Homeopathy. Evidence Based Homeopathy 2013» наведено низку досліджень щодо клінічної та економічної ефективності методу гомеопатії при різних хронічних захворюваннях, зокрема, мета-аналізи, які відповідають рівням доказовості Ia, IIa, IIb, IIIa, IIIb, IV за шкалою рівнів доказовості Оксфордського університету [18].

Водночас під час пошуку даних літератури нами знайдено надзвичайно цікаві, на наш погляд, слова у працях геніального лікаря, ученого, хірурга Миколи Івановича Пирогова: «Приклади зцілення ... силами природи, як відомо, розкидані в літописах мистецтва, і в цих окремих випадках ми не бачимо нічого спільного, характеристичного, що і відрізняє їх від інших випадків, де хвороба невиліковна. Ймовірно, є щось таке для нас приховане, що в цих випадках лікування повідомляє всьому руйнівному процесу інший переворот...» [10].

М. І. Пирогов наводить приклади зцілення природою, зокрема, такий, визнаний невиліковним, випадок, в якому повинно бути «приписано зцілення лікам і саме гомеопатичним» [10].

Вважаємо, що підтвердження дієвості методу гомеопатії, які знайдено у працях М. І. Пирогова, є безцінними і беззаперечними доказами, які ми повинні приймати до уваги та глибоко шанувати [10].

Цікавими є й роботи сучасних вітчизняних вчених, які зробили вагомий внесок у розвиток доказової бази гомеопатії [11]. Серед них, наприклад, дослідження, проведені на кафедрі фармакології Національного медичного

університету імені О. О. Богомольця під керівництвом члена-кореспондента НАН і НАМН професора І. С. Чекмана [12].

Висновки

На сьогоднішній день метод класичної гомеопатії має достатньо вагому доказову базу, яка відповідає сучасним шкалам доказовості.

Література

1. Серкова В. К. Факультетська терапія / В. К. Серкова, М. А. Станіславчук, Ю. І. Монастирський. – Вінниця: Нова книга, 2005. – С. 5.
2. Гуцол Л. П. Сила гомеопатії / Л. П. Гуцол. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 100 с.
3. Тихонов О. І. Гомеопатія та алопатія в системі лікарської терапії / О. І. Тихонов, Л. І. Вишневецька // *Современные вопросы гомеопатии. Миазматическая доктрина С. Ганемана и ее практическое применение: материалы Междунар. науч.-практ. конф., 3-6 окт. 2003 г.* – Харьков, 2003. – С. 30-32.
4. Черных В. П. Гомеопатия XXI века. Проблемы, достижения и новые горизонты / В. П. Черных // *Современные вопросы гомеопатии. Миазматическая доктрина С. Ганемана и ее практическое применение: материалы Междунар. науч.-практ. конф., 3-6 окт. 2003 г.* – Харьков, 2003. – С. 13-17.
5. Всемирная Организация здравоохранения. Вопросы безопасности в приготвлении гомеопатических средств // *Укр. гомеопат. щорічник / голов. ред. О. П. Іванів.* – Одеса: Екологія, 2010. – Т. 13. – С. 188-216.
6. Агеева Т. К. К вопросу о доказательной гомеопатии / Т. К. Агеева // *36. доп. 6 з'їзду гомеопатів України.* – Київ, 2012. – С. 57-70.
7. Бутенин М. А. Эффекты малых и сверхмалых воздействий / М. А. Бутенин, Е. В. Артамонова // *Гомеопат. и фитотерап.* – 2012. – № 1. – С. 15-18.
8. Иванов Д. А. Исследование гомеопатических средств методом газоразрядной визуализации / Д. А. Иванов // *Гомеопат. и фитотерап.* – 2004. – № 2. – С. 14-16.
9. Мартусевич А. К. Изучение модуляции кристаллообразования биологической жидкости при действии гомеопатических препаратов / А. К. Мартусевич, О. Б. Жданова, Ю. А. Киселева // *Актуальные вопросы гомеопатии: место и возможности гомеопат. метода в практ. здравоохранении: материалы 19 науч.-практ. конф., 26-27 июня 2009 г.* – СПб.: Гомеопат. ассоциация, 2009. – С. 57-58.
10. Пирогов Н. И. Труды по патологической анатомии и клинической хирургии (1849-1855) / Н. И. Пирогов. – Москва: Государственное издательство медицинской литературы. – 1960. – 572 с. – (Собрание сочинений в восьми томах; т. IV).
11. Гуцол Л. П. Основы гомеопатії: навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закладів IV рівня акредитації. – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 344 с.
12. Гомеопатія і наномедицина: спільне та особливості / І. С. Чекман, О. П. Моцич, В. Я. Антонченко [та ін.] // *Фармакол. та лікар. токсикол.* – 2013. – № 2. – С. 21-25.

Перспективи подальших досліджень. Існує потреба у проведенні подальших досліджень клінічної та економічної ефективності методу класичної гомеопатії, як і інших методів НІДМ, на сучасному науковому рівні з метою зростання довіри як пацієнтів, так і лікарів до цієї галузі медицини, що буде сприяти поширенню використання методів НІДМ у МСД на виконання стратегії ВООЗ.

13. Homeopathy in Europe – United in Diversity. Paving the Way for Medical Homeopathy: 25th Anniversary of the European Committee for Homeopathy (ECH) / Ed. Thomas Peinbauer. – Linz, Austria: TraunerDruck GmbH & Co KG, 2016. – 240 p.
14. European Committee for Homeopathy [Electronic resource]. – Way of access: <http://www.homeopathy.europe.org>.
15. WHO traditional medicine strategy: 2014-2023 [Electronic resource]. – Way of access: http://www.who.int/medicines/publications/traditional/trm_strategy_14_23/en/
16. Liga Medicorum Homoeopathica Internationalis [Electronic resource]: [website]. – Way of access: <http://www.lmhint.net>
17. Ernst E. Systematic review of clinical trials in homeopathy / R. T. Mathie, E. Ernst // *Simile: the Faculty of Homeopathy Newsletter.* – 2010. – Oct. – P. 6.
18. Scientific Framework of Homeopathy. Evidence Based Homeopathy 2013 [Electronic resource]. – Way of access: <http://www.lmhi.org/index01e3.html?menuid=49&repid=280>
19. Swayne J. Homeopathy: the real challenges (implications for clinical practice and medical science) / J. Swayne // *Changing perceptions: an integrated approach to serious illness: British Homeopathic Congress.* – Cambridge, 2010. – P. 20.
20. Mahata C. R. Dielectric dispersion studies of some potentised homeopathic medicines reveal structured vehicle / C. R. Mahata // *Homeopathy.* – 2013. – Vol. 102, № 4. – P. 262-267.
21. Master F. J. Perimenopausal Syndrome and Homeopathy / F. J. Master // *Homeopath. Herit. Int.* – 2010. – Vol. 35, № 10. – P. 8-11.
22. In-vitro experiments to investigate the effects of homeopathic drugs for chronic aggressive periodontitis by lymphocyte migration activity / G. Gassmann, C. Raak, K. Büchel [et al.] // *Homeopathy.* – 2014. – Vol. 103, № 1. – P. 75.
23. Cell sensitivity, non-linearity and inverse effects / P. Bellavite, A. Signorini, M. Marzotto [et al.] // *Homeopathy.* – 2015. – Vol. 104, № 2. – P. 139-160.
24. Effect of homeopathic *Lycopodium clavatum* on memory functions and cerebral blood flow in memory-impaired rats / K. Hunif, M. Kumar, N. Singh, R. Shukla // *Homeopathy.* – 2015. – Vol. 104, № 1. – P. 24-28.
25. Baumgartner S. Homeopathic basic research: state of research and quests for the future / S. Baumgartner // *Homeopathy.* – 2014. – Vol. 103, № 1. – P. 62-63.

Надійшла до редакції 12.02.2019

УДК 615.015.32

DOI:10.33617/2522-9680-2019-1-31

Л. П. Гуцол, К. М. Гуцол, І. П. Цимбал

ДОКАЗОВА БАЗА КЛАСИЧНОЇ ГОМЕОПАТІЇ: ДЖЕРЕЛА, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: метод класичної гомеопатії, системний підхід, доказова база, народна і додаткова медицина, медико-санітарна допомога.

У статті досліджено джерела та сучасні тенденції формування доказової бази класичної гомеопатії та окреслено перспективи подальших

досліджень клінічної ефективності методу класичної гомеопатії. Представлено результати комплексного аналізу даних зарубіжної та вітчизняної літератури щодо доказової бази методу класичної гомеопатії на основі системного підходу. Встановлено, що у світі активно проводяться наукові дослідження в рамках доказової медицини, які направлені на вивчення шляхів реалізації лікувального ефекту гомеопатичної терапії, а також її ефективності, безпеки та економічної переваги. Результати цих досліджень висвітлюються на багатьох наукових форумах та відображені у численних наукових виданнях та інтернет-ресурсах. Вивчення

дієвості методу гомеопатії проводять шляхом дослідження фізико-хімічних та фармако-динамічних особливостей дії гомеопатичних лікарських засобів на різних експериментальних моделях – на молекулярному, клітинному та організмовому рівнях.

На сьогоднішній день метод класичної гомеопатії має достатню вагому доказову базу, яка відповідає сучасним шкалам доказовості. Показана необхідність проведення подальших досліджень клінічної та економічної ефективності методу класичної гомеопатії, як і інших методів народної і додаткової медицини, на сучасному науковому рівні з метою зростання довіри як пацієнтів, так і лікарів до цієї галузі медицини, що буде сприяти поширенню використання методів народної і додаткової медицини у медико-санітарній допомозі на виконання стратегії ВООЗ.

Л. П. Гуцол, Е. Н. Гуцол, И. П. Цымбал

ДОКАЗАТЕЛЬНАЯ БАЗА КЛАССИЧЕСКОЙ ГОМЕОПАТИИ: ИСТОКИ, СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПЕРСПЕКТИВЫ

Ключевые слова: метод классической гомеопатии, системный подход, доказательная база, народная и дополнительная медицина, медико-санитарная помощь.

В статье исследованы истоки и современные тенденции формирования доказательной базы классической гомеопатии и намечены перспективы дальнейших исследований клинической эффективности метода классической гомеопатии. Представлены результаты комплексного анализа данных зарубежной и отечественной литературы по доказательной базе метода классической гомеопатии на основе системного подхода. Установлено, что в мире активно проводятся научные исследования в рамках доказательной медицины, которые направлены на изучение путей реализации лечебного эффекта гомеопатической терапии, а также ее эффективности, безопасности и экономической эффективности. Результаты этих исследований освещаются на многих научных форумах и отражены в медицинской литературе и интернет-ресурсах. Изучение действенности метода гомеопатии проводят путем исследования физико-химических и фармако-динамических особенностей действия гомеопатических лекарственных средств на различных экспериментальных моделях – на молекулярном, клеточном и организменном уровнях.

На сегодняшний день метод классической гомеопатии имеет достаточно весомую доказательную базу, которая соответствует совре-

менным шкалам доказательности. Показана необходимость проведения дальнейших исследований клинической и экономической эффективности метода классической гомеопатии, как и других методов народной и дополнительной медицины, на современном научном уровне с целью роста доверия как пациентов, так и врачей к этой области медицины, что будет способствовать распространению использования методов народной и дополнительной медицины в медико-санитарной помощи на выполнение стратегии ВООЗ.

L. Hutsol, C. Hutsol, I. Tsymbal

EVIDENCE BASED CLASSICAL HOMEOPATHY: SOURCES, PRESENT STATE, PERSPECTIVES

Keywords: method of Classical Homeopathy, system approach, evidence base, folk and alternative medicine, medical and sanitary care.

The article examines sources and current trends of formation of the evidence base of Classical Homeopathy and outlines the prospects for further research on the clinical effectiveness of Classical Homeopathy. The results of complex analysis of the data of foreign and domestic literature on the evidence base of the method of Classical Homeopathy on the basis of the system approach are presented. It has been established that in the world scientific researches in the field of evidence-based homeopathy are actively being conducted, aimed at studying the ways of realizing the healing effect of homeopathic therapy, as well as its effectiveness, safety and economic advantage. The results of these studies are highlighted in many scientific forums and published in numerous scientific publications and Internet resources. The study of the effectiveness of the method of Homeopathy is carried out through the examination of physico-chemical and pharmacodynamic characteristics of the effect of homeopathic medicines on various experimental models, e.g. at the molecular, cellular and organism levels.

It is concluded that the method of Classical Homeopathy has a sufficiently strong evidence base that corresponds modern evidence scales. There is a necessity of further research on the clinical and economic efficiency of Classical Homeopathy, as well as other methods of folk and alternative medicine in order to increase the trust of patients and physicians to this branch of medicine, which will promote the use of methods of folk and alternative medicine for medical and sanitary care to implement WHO strategy.

DOI:10.33617/2522-9680-2019-1-34
УДК 615.28:339.138(477)

АНАЛІЗ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ГОРЛА

- С. Б. Чернецька, аспір. каф. управ. та економ. фарм. з технол. лік.
- Н. М. Белей, к. фарм. н., доц. каф. управ. та економ. фарм. з технол. лік.
- ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України»

Вступ

На захворювання горла страждають всі вікові категорії населення. Пік захворюваності припадає на весняно-зимовий період, тому препарати даної групи займають значну частку за обсягом споживання [1]. Причиною гострих та хронічних захворювань горла є збудники інфекцій, для лікування яких використовують, як правило, препарати

з антибактеріальними властивостями місцевої дії. Дані препарати здебільшого синтетичного походження і можуть негативно впливати на організм людини [2]. Тому, на теперішній час все більшу увагу науковців привертають лікарські засоби на основі фітосубстанцій, оскільки препаратів даної групи рослинного походження незначна кількість.